

86

Țara Noastră

DIRECTOR: OCTAVIAN GOGA

ANUL V

Nr. 9

2

MARTIE

1924

KOLOZSVARI M. KIR. GAZDASĂGI AKADEMIA

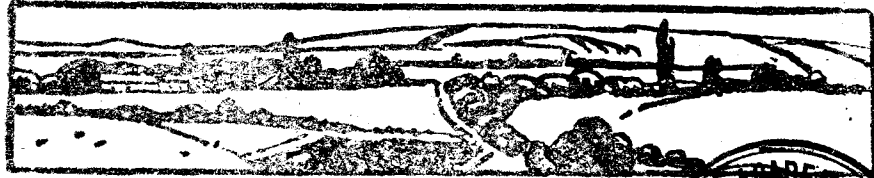
În acest număr: Un nou tip pe orizont de Octavian Goga; Soarele, poezie de Ion Al. George; Eclipsa Blajului de Eugen Goga; Fragmente obscurantiste: Idei de filosofie istorică de Gh. Bogdan-Duică; Pe lumea cealaltă de Ion Gorun; Recolta financiară în Ardeal de P. Nemoianu; Renașterea națională a Rusiei de Alexandru Hodoș; Gazeta rimată: Sub pulberea uitărei... de Rabindranath Opincă; Insemnări: Un monument lui Eugeniu Carada; Alegerea gela Caracal; Colecte pentru studenți; Fundația Principelui Carol; Atacuri anonime: Greva lui Marcel; Neguțătorul din Veneția; Răsfoind revistele, etc. etc.

CLUJ

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA : PIAȚA CUZA VODĂ NO. 10
ABONAMENTUL PE UN AN 300 LEI

Un exemplar 8 Lei

Țara Noastră

Un nou tip pe orizont

O amintire din copilărie.

Acum douăzeci și cinci de ani, la liceul unghuresc din Sibiu, copiii de țărani porniți la carte o duceau greu de tot. Aciuiți prin mahalale, săraci lipiți pământului, cu merindea lor de-acasă, abia se strecurau de pe-o zi pe alta. În clasa a cincea de pildă, colegii mei posteau foarte des și erau zile când o jimblă împărțită frățeste în două ținea loc de mâncare. În astfel de cazuri se făcea haz și se spuneau glume dela țară a căror veselie șomotoasă era un fel de narcotic al foamei. Rădea clasa întreagă și chiotul prăvălit asupra noastră mătura toate mizeriile. Mi-aduc aminte însă, era un băiat de pe țara Oltului pe care-l lăsau rece întâmplările astea. El nu se sinchisea niciodată de noi, își vedea treabă în colțul de bancă și când se mișca cu mult cumpăt avea aiere de tihnit gospodar. Liniștea socotită cu care trecea printre rânduri făcea impresie și în fantazia noastră aprinsă. Iie Oarță apărea tot mai misterios. Știam că e de fel din Cornățel, unde părinții lui n'au după ce bea apă, fiind-că vând cărbuni și iască care se plătește rău, știam că nu-i aduc mai nimic în desagi și cu toate aceste nimeni nu-l pomenise cerându-i cândva cinci creițari împrumut. O prea legitimă curiozitate copilărească ne stăpânea pe toți: din ce trăiește Iie? Problema agitată zilnic a devenit o obsesiune până când într-o după masă la ora de grecește complotul s'a declarat și-o comisie de trei a primit însărcinarea să-l urmărească hojeste, și să-i descopere taina.

N'a trecut o săptămână și s'au lămurit lucrurile cu un tâmbălan nebun și cu sgârciuri de răs. Isvorul de venit al lui Iie l-a știut toată școala. Ce se întâmplase? Cei trei luându-l în urmărire într-o Sâmbătă seara prin mahalaua. Gușteriții au văzut cu stupeoare pe Oarță că intră ață la templul evreiesc. Minunați, s'au luat după el și pentru întâia oară în viața lor au asistat ghemuiți într'un colț la slujba din

sinagogă. A fost, spuneau ei, un tablou strașnic : rabinul din fund cu cornul în frunte, înconjurat de bărbi și caftane, glasurile încrucișate subț candelabru aprins și la o parte, în dreapta, tocmai la spatele lui Sami Șvarț curelarul, Ilie al nostru, îmbrăcat țărănește, cu amândouă mâinile în buzunarele surtucului, uitându-se tihnit împrejur. Când s'a isprăvit rugăciunea, băieții s'au strecurat afară deodată cu lumea care ieșea și s'au tras în gârliciul pivniței de-alături de unde vedeau tot, să-și aștepte colegul. Ilie însă nu mai ieșea și în capul celor trei adolescenți începuseră să mijască tot felul de povești fantastice. Intr'un târziu zăpăciți și tremurând de frică, simțind că nu mai mișcă nimic împrejur, s'au hotărît să plece, când la o dără de lumină prin ușa întredeschisă a templului li s'a arătat o vedenie extraordinară : era Ilie singur, mătura sinagoga și stingea luminz rile...

Ce să vă spun? A fost un haz ne mai pomenit, când am înțeles că bietul nostru tovarăș făcea pe țârcovnicul la biserica lui Sami Șvarț de unde trăgea leafă douăzeci de coroane pe lună și clasa întreagă transformată în sinagogă de ocazie i-a improvisat o primire asurzitoare...

Tot liceul a râs atunci de pățania lui Ilie Oarță din Cornățele care isbutise de mic să se degajeze de anume prejudecăți ca să-și ușureze traiul. Mai târziu însă, amintind-o unui confrate evreu, am înțeles că gluma noastră avea și o lature serioasă, s'ar putea zice un rost simbolic. Ritualul mozaic, îmi spunea el, nu îngăduie nici o muncă în ziua consacrată Domnului. De-aceia la toate casele de rugăciune se găsește câte-un creștin care trebuie să săvârșească meseria asta impură. Creștinul, căruia i se amuțesc scrupulele de conștiință cu o renumerație convenită, îndeplinește un rol util dar, firește, odios și profund detestat de evrei. El se și cheamă *creștin de Sâmbătă*, sau cum s'ar zice pe limba veche hebreă : **Șabās-goim**.

* * *

Intâmplarea hazlie de-acum un sfert de veac mi-au reînviat-o deunăzi doi gazetari creștini dela două ziare semite din capitală, cari într'un avânt intempestiv de susceptibilitate târzie s'au supărat peste măsură când cineva le-a atras atenția că nu sunt tocmai în slujba nemijlocită a intereselor românești...

Șabās-goim...

Da, este un tip social nou care s'a multiplicat aici subț povara împrejurărilor și se ivește pe orizont din toate colțurile: Evreimea din țară cu raporturile ei de viață schimbată față de trecut, adunată aici din patru provincii cu civilizație deosebită, căutând să-și smulgă triumfurile în lupta pentru trai, are nevoie pentru diversele ei manifestații de câte-un interpus, care nu e din tabăra ei. Este, cum mi s'a spus prin admirabila definiție biblică, creștinul de Sâmbătă, omul meseriei rușinoase care e plătit să aducă servicii de-o utilitate degradantă. Este agentul de legătură cu țara nouă, misitul proaspăt, omul-firmă menit să împace slăbiciunile rasei dominante...

În presă e terenul clasic unde s'au ivit mai întâi *Șabăs-goimii* și eu mă mir de ce se mai supără domni în chestiune când situația e așa de evidentă. Toate vrăbiile din Cișmegiu și toți țigănușii din București știu perfect de bine cum stau lucrurile. Totul e străin în cunoscutele cetățui ridicate aici în inima țării: capital, proprietari, redactori, mobile, principii, etc...

Cercetați, vă rog și veți verifica adevărul, cetiți propaganda lor și urmăriți unde merge câștigul. Pentru complectarea utilajului însă se găsesc și doi-trei creștini de Sâmbătă... Sunt de sigur pe lume și lefterii mai proaste decât ale *Șabăs-goimilor* din gazetărie, cu toate aceste rolul lor nu e de invidiat. Ei, sârmanii, fără nici o înrudire de credință, rupți din altă lume și ieșiți din alt patrimoniu, sunt împinși înainte de câte ori cere trebuința. De obicei ei sunt datori să măture maculatura cotidiană, să înjure când stăpânilor nu le dă mâna și să-și afișeze iscălitura de câte ori trebuie apărută o rușine mare...

Tărâmul de acțiune al acestei triste îndeletniciri se lărgeste pe zi ce merge și *șabăs-goimii* din presă se pot mângâia cu constatarea că în toate ramurile de afaceri își găsesc echivalentul lor. Cu schimbarea vremii s'au inversat multe roluri la noi și după-cum' odinioară tot boierul ce se respectă își avea pe ovreiu lă de casă, tot așa astăzi fie-care întreprindere mai de seamă își are pe *șabăs-goimul* ei. Deschideți cartea mare a consiliilor de administrație din toată țara și veți vedea acolo strânsă într'un mănunch' u crema acestei spețe recente, scoasă la suprafață dintr'o necesitate rituală și espicabilă și profitabilă. Urmăriți analele politice militante și-i întâlniți la toate răspântiile pe fericiții epigoni de legea nouă al lui Ilie Oarță, care pe-o rază imensă din Maramureș - până la Cetatea-Albă sting luminările și operează în întunec.

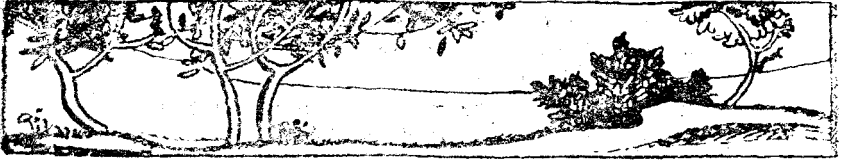
* * *

Nu pot isprăvi rândurile mele potolite, fără să-mi evoc figura tradițională a misitului din Mo'dova, contrapunctul istoric al *șabăs-goimului* de azi. El cu perciunii lui, cu dinții știrbi și cu proverbele colorate, bătut și dat afară pe scări, răscumpărând prin ocară deaproapelui o bucată de pâine, era incontestabil mai moral și mai elegant...

Zelig Șor, dacă mai trăești, ai toată simpatia mea.

OCTAVIAN GOGA

SOARELE

*Tu, dintre sori cel mai aprins, Iubire,
Ai răsărit cum nu'ndrăzneam să sper . . .
Aș vrea să mă transform într'o privire
Mai limpede ca limpedele cer,
Să sorb cu sete flacările tale,
C'e'n aur se revarsă pe-a mea cale . . .*

*Aș vrea să fiu oglindă largă-a mării,
Pe'nținsul meu să-ți vecinicesc splendoarea
Ce nu o'ncap întinderile zării,
Să fiu privighetoarea
C'e'n slăvi albastre sprintenă s'avântă,
Să-ți pot cânta ce sufletul meu cântă . . .*

*Căci nu mai simt nimic în jurul meu,
Dispare tot la caldă-ți strălucire,
Tu ești Satan, dar tu ești Dumnezeu,
Și câte visu-mi a putut să vadă
În tine sunt, Iubire! . . .*

*Imi spune-o șoaptă:
Visuri de nebun!
Căci stelele și zorii toți apun . . .
Vin seri pustii și nopți întunecate;
Și tu, care pe-o rază călătoare
Zidiși cetăți și magice palate,
Din raiul lor, din sfânta sărbătoare,
Te vei trezi stingher și pustiit,
În noapte rătăcit . . .*

*Eu jur pe noaptea castelor priviri
Ce-ai pus în pieptu-mi coardele de harpe,
Pe corpul svelț cu mlădieri de șarpe,
Pe umerii mai albi decât zăpada. —*

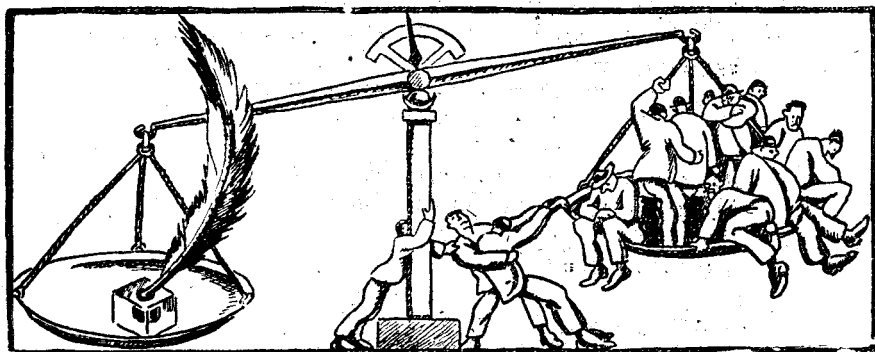
Că toate câte-ascult sunt năluciri . . .
O, glas barbar, de ce mă faci tu pradă
Nedreptei îndoeli?
Ecoul tău în pieptul meu se 'ntinde și răsună,
De mănșior ca zarea de furtună . . .

De-o fi așa, de-o coborî 'n mormânt
Iubirea mea, — în mijlocul pustiei
Va prohodî-o glasul vijeliei
Cu tunete și cu vuirii de vânt . . .

Durerea mea, la căpătâi veghind,
Luptându-se cu juria din greu,
Se va'nălța mereu îmbătrânind
Și în puteri întinerind mereu,
Se va'nălța să poată să cuprindă
Un necuprins, — odată'n strălucire, —
Ce'n inima-mi setoasă de iubire
Și-a reflectat văpaia ca'n oglindă . . .

VASILE AL. GEORGE

Eclipsa Blajului

Din ultima cronică rimată a *Țării Noastre* văd cu surprindere că apelul părintelui Vasile, mitropolitul bisericii unite, publicat și în presa din Capitală, a fost înțeles oarecum *ad literam*. S'au și început colectele pentru salvarea instituțiilor glorioase de pe urma cărora istoria înregistrează cu mândrie numele lui Maior, Șincai, Micu și Cipariu. Sufletele caritabile s'au pus în mișcare, dând din prisosul lor pentru menținerea unei tradiții scumpe. Unii își oferă banii, alții ce au mai repede la îndemână. D. Iuliu Maniu de pildă, în suprema sa sollicitudine înțelegătoare a dat împreună cu nelipsitul nepoțel Boilă, un vagon întreg de scânduri pentru școlile Blajului, cari scânduri de sigur că vor cântări în viitorul civilizației românești, cât cântărește opera istorică a îndărătnicilor călugări redeșteptători ai conștiinței noastre naționale.

Sărmanul Blaj!

Apelul I. P. Sale Vasile, ar fi părut mai mult un strigăt de alarmă, decât o reală cotizație printre credincioși. Așa a fost cel puțin înțeles în Capitală. Când colo se vede că pe această cale își închipuie venerabilul capitu unit să refacă reputația micii cetăți de pe Târnava, unde s'a adăpostit într'o vreme cea mai nobilă cugetare românească. Printr'un fel de milostivire generală cred urmașii mândrului Inochentie că-și pot păstra continuitatea de simțire cu înaintașii lor. Unul dă un vagon de scânduri, altul dă un sac de cartofi! Și ce-i trebuie Blajului mai mult? Din aceste scânduri și din acești cartofi vor isvorii de sigur operele nepieritoare, cari să egaleze *Cronica* luminatului apostol călător Gheorghe din Șinca...

O, Doamne, Doamne!

Nu știu cine a putut inspira bunului ierarh unit acest mod de a vedea scăparea Blajului din incontestabila eclipsă în care a căzut. El este însă profund greșit și denotă o concepție absolut epigonească pe care o refuză memoria aceluia care au creat Blajul în istoria românească. Căci nu din scânduri și cartofi și-a scos Petru Maior credința lui în latinitatea noastră. Și nu din proverbialii „țipăi“ a migălit Cipariu vasta lui erudiție în lungi nopți de trudă și visare călugărească. Blajul istoric înseamnă o culturalitate superioară cu năzuinți aprige de a așeza poporul nostru în legătură firească cu popoarele din apus. Aceasta nu a fost tendința bietului Atanasie. Dar așa s'a rezolvat în sufletul românesc problema unirii.

Să ne explicăm însă.

Colecta întreprinsă poate să-și facă drumul ei înainte. N'ar fi de dorit cătuși de puțin, ca să i-se stânjenească rezultatul prin rândurile aceste. Mediocritatea ei, ca mijloc de a reface Blajul, e însă nedemnă de ceea ce a fost punctul de orientare fixat odinioară în conștiința românească la încrucișarea celor două Târnavе.

Și să vedem de ce.

Dar aici e nevoie de o mică excursie istorică, pentru a stabili cât mai bine adevărul.

Mai întâi, când zici Blaj trebuie să zici biserică unită. Nimeni nu va putea despărți opera mare a renașterii noastre naționale de această biserică. Schizma episcopului de Alba-Iulia, întâmplată la 1700 a fost, cu adevărat manopera streinilor, făcută cu un anumit scop politic îndepărtat de interesele noastre. Blajul este însă al nostru. El e opera românească prin care s'a răspuns la această manoperă. Nu Blajul lui Bob, bunăoară, întemeietor de mici fundațiuni și prigonitor al învățăților, ci Blajul contemplat în mintea celor dintâi români moderni ca o fereastră deschisă spre apus. Nu Blajul care ne-a fost pregătit ca un instrument de înjosire, ci Blajul pe care noi l'am transformat, prin simțul nostru cu adevărat latin într-o formidabilă armă împotriva opresorilor. Acest Blaj este întreg al bisericii unite, care în acel moment, fără îndoială pe căi piezișe, cum am zice politice, dar pline de minunate consecințe, reprezenta tot sufletul românesc dornic de luminile civilizației.

E bine să se afirme acest adevăr, fiindcă pe bazele lui se poate reconstrui întreagă psihologia unirii și deci și tradiția ei. E bine, fiindcă, ridicată biserica unită la această înălțime, mai ușor putem să o judecăm în actuala ei ipostază.

Atât de mult a fost unirea o manifestare politică, încât privită sub aspectul adunării naționale de pe câmpia libertății din 1848, adunare prezidată de episcopul ortodox Șaguna, cele patru puncte ale bisericii unite, prin cari se leagă Blajul de scaunul papal, dispar cu desăvârșire, lăsând drum liber singurei interpretări reale a unirii: — ideia națională prin cultura latină. Această adunare de la Blaj sub acest raport este adunarea rezumativă a operelor latinistilor noștri uniți și ea rezultă din binefacerile unirii, ca un copil dintr'un tată. Petru Maior a fost de sigur acela care de acolo din ceriul lui a in-

dicat pe Șaguna ca prezident al adunării pentru a lămuri și mai bine rostul personalității lui în istorie.

Dar a mai avut Blajul o glorie, de data aceasta mai mult negativă în urmările-i practice, însă deopotrivă de îmbelșugată din punctul de vedere al îmbogățirii spiritului românesc. — Este indeletnicirea științifică a filozofilor blăjeni. Cipariu, aplecat asupra cărților lui, cari variau după trebuință între franceză și limba sanscrită face figura celui dintâi savant român în accepția europeană a cuvântului. A greșit Cipariu în teoriile pe cari le a făcut. A fost furat de considerații lăaturalnice în opintirea de a da o formă nouă limbii românești. Dar, așa cum a fost, el a reprezentat pe cel din urmă mare fiu al Blajului din generația eroică. Lumea l'a uitat de mult, fără să merite bătrânul canonic această uitare. Noi l-am apucat numai prin elevii rătăciți pe întreg pământul românesc, ca niști biete figuri anacronice, prinse în caricatura răului general Oricum, Maior și acești elevi, în stare să te ucidă pentru un u scurt erau mult mai simpatici cu romantismul lor întârziat, decât coreligionarii lor printrupunctiști, îmbăcșiți de dogme nepricepute și zăpăciți de un catolicism cămpenesc nepotrivit printre noi.

Căci cecece a urmat în Blaj după Cipariu a fost negațiunea tradiției de cultură a unirii, singura în state să justifice pentru poporul românesc biserica unită. După Cipariu, Blajul pierzând contactul cu generalitatea sufletului românesc, prin reprezentanții lui vremelnici nu a făcut altceva decât să se exaspereze singur într'o izolare din ce în ce mai mare, căutând mereu motive de fricțiune prin interminabile poliloghii de o dubioasă apologetică protopopească. Atât de departe a mers acest Blaj postum încât acolo unde s'au ars cele mai curate candelă în cinstea geniului românesc, un Eminescu a fost lovit, nu pentru lipsa lui de talent, căci această nepricepere ar fi mai scuzabilă, ci pentru imoralitatea poeziilor lui.

Vino'n codru, la izvorul
Care tremură pe prund...

Ptiu! Zicea într'o carte voluminoasă un respectabil canonic, clerical militant. Această poezie nu poate fi trecută în mâna unei fete.

Razele de lumină dela început s'au stins și Blajul de odinioară s'a evitat cu totul în isterie.

Dar a venit unirea cea mare. Biserica unită, descătușată de sub tutela catolicismului unghuresc, ar fi trebuit să-și regăsească vechiul izvor de inspirație, mutându-se din nou cu întreaga ei moștenire mare în centrul preocupărilor duhului românesc. Ce ar fi fost mai ușor decât reîntegrarea ei imediată pe făgașul inițial? Nimic nu o împiedeca și toate îndemnrurile nobile le avea. Ne aducem însă cu toții aminte, cum încă sub oblăduirea Consiliului dirigent mitropolitul actual s'a ales și s'a instalat în scaun cu ocolirea guvernului central și a Regelui, care nu e apostolic și deci — zice Blajul — n'ar putea moșteni pe fericiții Habsburgi în această calitate. Acest pas nesocotit a produs o notă discordantă în opinia publică românească, iar biserica unită s'a încăpățânat în a nu-și recunoaște greșeala, trăgând din el o serie de

concluzii supărătoare pentru idêia românească, la al cărei triumf aceasta biserică totuși contribuise în trecut atât de mult.

Cât despre o reluare a raporturilor culturale cu Roma și cu celelalte state catolice, înlocuind Viena și Budapesta, de cari atârna până atunci, cu Parisul și alte centre catolice favorabile nouă, nici vorbă nu a fost. Blajul provincializat și înăcrît s'a străes chircindu-se pe loc, cu o îndărătnicie și o lipsă de înțelegere într'adevar demne de o cauză mai bună. Nu știu care este partea de răspundere a dlui Iuliu Maniu în această inacțiune și reavoință man festă. Descendentul intelectual al reverențiosului Grama, care răstignește cam cu aceleaș argumente pe Eminescu, cum răstignește astăzi dl Iuliu Maniu Bucureștii, ar putea fi îndrumatorul laic al acestei tactici, cu atât mai mult, cu cât șeful partidului național a lăsat totdeana să se înțeleagă că la spatele său stă biserică unită.

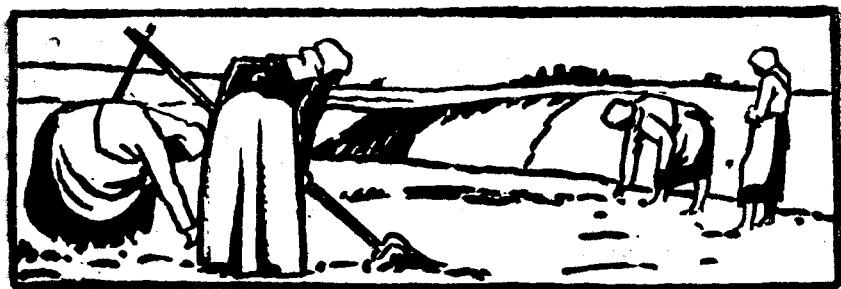
Dar, se întreabă oricè binevoitor al acestei biserici, acum după o experiență de cinci ani, când școlile din Blaj numai pot fi susținute decât din danii, oare care este contravaloarea pe care a oferit-o dl Iuliu Maniu bisericii unite în chimbul sprijinului ce această biserică i-a dat în mod atât de nepolitic? Dsa a luat destule din Blaj. Și-a dialectica păpistășească. A primit o seamă de preoți agenți electorali și multe voturi. În schimb nu dă decât un vagon de scânduri și acele pe din două cu nepoțelul său iubit, unul din cei mulți.

Să lăsăm însă gluma la o parte

Din cele ce am spus în mod sumar s'ar putea trage înțelepciunea că interesul românesc față de Blaj trebuie să fie permanent. Nici un om politic român nu poate nesocoti acest Jăcaș al unui tradiții de care suntem legați în integritatea noastră. Pentru a face posibil acest interes, biserică unită care nu poate fi despărțită de Blaj, trebuie însă să-și găsească rostul ei cuvenit în sentimentul general al neamului eliminând din primul plan notele cari o pot despărți și acordându-și preocupările cu tradiția cea mare prin care a biruit.

I. P. Sa Vasile, pomenește de exproprierea moșiilor mitropolitane, indicând pierderea averilor ca o pricină a decadentei actuale. Unii publiciști ardeleni vorbesc de „Sodoma“ Bucureștilor, ca o cauză a dărăpănării de pe Târnave. Toate aceste sunt argumente cari trec pe alături de adevăr. Vom vedea de altfel ce rezultate vor da colectele și atunci vor putea vorbi din nou. În orice caz Blajul nu se poate reconstitui în vechea sa ogașe intelectuală decât ca un factor al patrimoniului național. Așa a fost și așa trebuie să fie. În acest caz statul românesc va sta cu credință în slujba micii noastre Rome...

EUGEN GOGA

Fragmente obscurantiste

III.

Idei de filosofie istorică?

Drept preot țoarce-un greer
un gând fin și *obscur*.

Eminescu.

Domnul dr. Valeriu Braniște este, fără îndoială, un om de merite, de *anume* merite. Faptul că, având prilejul să conducă resortul școalelor ardelenesti, a făcut începutul acestor școale în epoca daco-română i-a atras onoarea unei alegeri la Academie, ca membru onorar; dacă ar fi avut scrieri de valoare, ar fi putut lua loc printre membri activi, printre cari ar fi fost un om amabil. Și guvernul liberal va fi apreciat aceleași merite, când l-a chemat să iea un loc în consiliul — „Reșitei“, precum se știe o societate prea puțin academică. Domnul dr. Valeriu Braniște are deci consacărări diverse, actuale. Ii va lipsi una: a posterității, care nu judecă numai după succesele vieții, ci și după „imponderabilele“ vieții, cum sunt, de ex., ideile motivătoare ale faptelor; contribuiri la înaintarea progresului intelectual; și altele.

Din acest din urmă punct de vedere d. dr. Valeriu Braniște este — oricum — un sincer. D-sa nu ține să pară ce nu este; spune exact ce cugetă; mai mult chiar, are curajul săși tipărească. Cum d-sa este, însă, ce am arătat în alineatul întâi al acestui articol: om cu suprafață, sprijinul dat de suprafața sa unor idei scumpe d-sale este, pentru noi, îndemn să cercetăm și raportul invers, *anume*: dacă ideile pot sprijini suprafața?

Un discurs despre Șaguna, publicat în *Transilvania* dela Sibiiu și în *Convorbirile literare* din București desvoită *fundamentul istoriei universale într-un mod care nu corespunde niciunei științe moderne*; deci

obscurantisticește. Desvoltarea este, așadar, cel puțin o inutilitate pentru ceice cunosc mersul *motivată* al istoriei; și o primejdioasă cercuire pentru ceice, având nevoie să-l cunoască, sunt ținuți în loc de altfel de desvoltări, cărora, văzându-le chiar tipărite, se pot ademeni să le dea o atenție nemeritată.

Filosofia istorică a dlui dr. V. Braniște s'a trecut la posteritate prin nrul 10—12 (Oct.—Dec. 1923) al *Transilvaniei*, învălindu-se cu titlul *Andrei baron de Șaguna*. Eu o voi raporta obiectiv; dar voi adage câteva observări:

Firește, noi Românii suntem un neam de Latini, în care înalte însușiri au dormitat veacuri, până când poporul s'a renăscut prin El, prin Șaguna.

Pentruca Șaguna să fie cu putință, însași „*provedința, care ocâr-muește soarta popoarelor*“, a arătat calea apucată de neamul său macedonesc, „repășit“ la noi. Șaguna, și el un „repășit“, a văzut apoi „clar scopul providențial al misiunii sale“, al misiunii, din *această* cauză, — divine.

Până aici Șaguna are numai meritul de a fi înțeles că este un simplu instrument; el cugetă ce vrea ea, nu ce el combină independent, în creerii săi. El nu realizează așadar programul său, ci un „*program al misiunii sale*“.

Priveștiștea este frumoasă, pentrucă astfel nu lipsește din viața și opera lui nici „*intervenția superioară, deus ex machina*, acel ajutor divin, *nepătruns de mintea omenească*, care decide sorții luptei și muncii în momentele critice“. — În astfel de momente toate piedecile se înlătură cu superiorul ajutor divin, numit chiar de scriitor: *deus ex machina*.

Până aici, la el, niciodată mintea omenească nu a pătruns; numai *cineva* s'a jucat suveran cu mintea și cu sorțile popoarelor!

Totuși; totuși a mai colaborat *cineva*, mai pământesc; adecă, adage autorul: întâi, genuinul înțeles al sfintelor *canoane* și apoi spiritul *modern* constituțional care a „transpirat“ și în așezarea democratică a bisericei lui Șaguna, grație căreia viața națională este *capabilă* a ține pas cu *mersul lumii*, fără a se înstrăina de originea *acestei* vieți“. Dacă autorul are consecvență în gândire, atunci mersul modern al lumii ne-a atras cu știrea — *provedinței*; și dacă ne-a atras, ne va fi dus ceva mai departe de „origine“ decât crede autorul. Deci *providența* ne-a ținut întâi pe lângă „origine“, apoi ne-a trimis un om (Șaguna) să ne ducă ceva mai departe, dar reținându-ne mereu supt paza ei, căci (pontifică „*filosoful*“ istoriei): „Noi nu avem astăzi o singură instituțiune națională mai de seamă: bisericească, culturală, politică,**) care să nu poarte timbrul acestei intervenții superioare în evoluția noastră*“.

Însă — o, *provedință*, ce curioasă minte vei fi având! — însă, deși tu ne duci încetisor delă isvor spre viața modernă, tu (spune interpretul tău, dl dr. V. Braniște) ai lăsat „poporul nostru adâncit în în-

*) Nici comitetul de o suță al partidului național! (Culegătorul).

tuneric și lipsit de orientare — minge în jocul de interese al celor mari și exploatat de cei mărunți, cari căutau să parvie pe spinarea lui! — și astfel, el, poporul latin dermitând „nu i-a cunoscut, la început, pe acești bărbați providențiali, considerându-i străini și primejdioși“.

Ce va fi fost pricina, în concepția filosofului acestuia? Dacă un pol (bunfacător) este prevedința, celalalt pol (răufacător), ca postulat logic al concepției, va fi fost — *Herr Doktorchen* — chiar diavolul.

Căci, iată-l că vine în chipul voinței rele și dă de lucru prevedinței; căci se mai zice: „Cine nu vede mâna prevedinței care, *peste capetele oamenilor, contra voinții lor, făcând la aparență pe placul dușmanilor, conduce destinele națiunii române*“..?

Ei, asta-mi plăcu; par'că zâmbește și tocul și masa, nu numai buzele mele, genele mele; zâmbește toată odaia mea de lucru, și o rază de soare se întinde din geam să ne întrebe de ce zâmbim. Suntem fericiți, am ghicit secretul cel mai mare al prevedinței. Ea, aceasta mamă capricioasă, numai *la aparență* făcea pe placul dușmanilor, dar tot cu noi ținea și ține, numai... atunci nu sosise vremea să înlătore aparența, să o gonească în culise, ca o perdea inutilă și să ne zică: Acum popor român, marș înainte, cu voia mea, care te-am pus (nu știu de ce) la grea încercare până acum. Zâmbesc iarăși și zic chiar: Bravo!

Bravo și pentru ce urmează. Între „bărbații providențiali“, prevedința face o deosebire, unii sunt *sori*, stătători pe loc ca soarele (Șaguna), alții sunt numai „niște *meteori strălucitori*“ (Avram Iancu și Simeon Bărnuțiu). Fărăste cu știrea... Ar fi însă năserios, ca din cauza unei comparații astronomice să ne abatem mai adânc în știința astronomică.

Sistemul de cugetare, căruia îi dedicăm aceste rânduri vesele, părăsește iarăși aștonomia: liridele, perseidele, dionidele, leonidele, audromedidele, geminidele... avramianculene ori bărnuțienele și se întoarce la om, la aceasta *maudite race*, cum îi zicea înțeleptul Friedrich II. Adecă drumul se întoarce așa: Șaguna era prieten cu împăratul, pe care l-a pedepsit amar „neînduplecata soarte“. (Soarte = prevedință?) Dar Șaguna vedea (tăcea și vedea) că monarquia se afla „într'un proces vertiginos de prefăceri, care nu depinde de oameni, ci este determinat de împrejurări“, așa: nu depinde de oameni, ci de — împrejurări. (Imprejurări = soarte = prevedință?). Dar la ce să ne batem capul cu ecuația celor trei necunoscute? (I. — S. — Pr.), când în sfârșit — vine o desmințire întregii serii de idei repetite de mine absolut fidel, cum le-a înțeles și le-a întrebuițat autorul; când vine desmințirea: „In politică nu este acela om mare, care voește munți de aur pentru omenime, ci acela care își dă bine seamă de ce poate și aceasta apoi o voește cu voință de fier“. Vezi așa; acum mai veniși pe-acasă, rătăciturile filosof; vezi așa: Cugetă omul, apoi omul cugetător vrea, și lucrurile se fac *comme il faut*.

Dar dacă așa este, pentru ce s'au mai debitat, prealabil, atâtea inutilități fără rost?

A mai desvolta astăzi o filosofie istorică așa de naivă este un păcat. Păcatul constă în concluzia ce trebuie să și-o facă ceitorul ori ascultătorul și mai naiv decât „filosoful”. Acela va zice culcându-se pe-o ureche: Dar dacă este așa, dacă o forță supranaturală îi poartă de grije națiunii, la ce să-mi mai bat și eu capul cu soarta ei? Să și-l bată forța! Suferim noi cât suferim dar suferim... numai „la aparență” și va veni iarăși binele. Științele, care explică viața omenescă, sunt de prisos: Istorie critică pentruca să știm cum s'a desvoltat acea viață, nu trebuie, o știe forța! Economie politică, ca să ne lumineze viața materială, nu trebuie; o știe forța! Și cum, dacă forța știe, nu trebuie să mai știm nimic, nu trebuiesc nici cărți, nici universități, nici școale serioase, ne este de-ajuns — forța aceea!

Așa se propagă cultul ignoranței; așa se sugerează încrederea în tot afară de în singurul element care duce lumea înainte spre bine: rațiunea luminată, care să conducă voința *colectivă*; așa, cu ajutorul oamenilor *trecutului* — printre care trebuie așezat și autorul discursului despre Șaguna — cari apasă încă în minți pâcla și negura obscurantismului.

Este păcat! Păcat mare este orice gest, orice vorbă, care mai poate ține pe loc fie ch'ar și un singur suflet învăluit în legende, când tot mersul lumii moderne arată, că unde acestea au dispărut mai repede, acolo au apărut *forțele pământestii*, care relevă grandioasele disponibilități ale sufletului omenesc și înalță ideale spre care cu... legende și cu drăguți lenevire a intelectului niciodată nu s'a ridicat niciun popor.

Dr. V. Braniște are un loc printre conducătorii nației. De aceea eram dator să-l despart în două: în conducător (cu care nu mă ocup) și om de idei care primejduiesc înaintarea culturii naționale (iar de aceea, *ex offio*, trebuie să mă ocup). Este un exemplu (frecvent) cum poți fi conducător, fără să fi și — tugetător.

G BOGDAN-DUICĂ

Pe lumea cealaltă

Mă pregătesc să plec din satul în care am petrecut vara, și trebuie să-i dau socoteala și lui Mitruț, care m'a slujit trei luni de zile, alergând, cu piciorușele-i sprintene, cu donița la apă sau până în sat la poștă. Teisute de lei sunt parale bune pentru un copil de doisprezece ani, care nu vede gologanul câtui anul de lung, măcar că acuma știe și el destul de bine la câte bunătăți din prăvălia lui nea Ilie slujesc drept cheie fermecată hârțiile acelea albastre.

— Și ce ai de gând să faci tu cu atâta bănet, măi Mitruț? — îl întreb eu privindu-l cum de sub genele plecate trăgea cu ochiul sfios la monetele înșirate pe masă.

Cu mine Mitruț e tare rușinos și nu s'ar uita odată drept în ochii mei când îi vorbesc, Doamne ferește. Iar când se hotărăște să-mi răspundă, ia odată vorba repede, par'că zorit s'o isprăviască mai curând, și răsufliă adânc când îi dă de capăt. Dar de astădată nu se hotărăște.

Cu „cucoana“ e mai deschis, ba uneori se avântă la taifas de-i aud de aici gurița; îl aud numai, nu-l și văd, căci cum mă arăt în ușă, numaidecât pune ochii în pământ, tace și-și face de lucru mai departe la directicat prin casă ori la curățit cartofii.

— Il aud și acuma:

— M'a întrebat domnul că ce-o să fac eu acuma cu atâția bani.. Dar mie mi-a fost rușine să-i spun...

— Dar de ce ți-e rușine de domnul, măi Mitruț?

— Nu știu. Mi-e rușine fiindcă dumnealui e-un domn așa de mare... Și se uită așa răstit la mine.

— Dar mie o să-mi spui ce ai de gând să faci cu banii?

— Matale îți spun...

Eu îl întrebasem numai așa, fără să mă gândesc mai departe; — dar acuma începeam să ascult cu interes: va să zică avea Mitruț în căpșorul lui cu adevărat un plan anume, ce să facă el cu răsplata trudei și alergăturii lui de toată vara...

— Uite, asta am să fac, că am să dau banii mamei și am să-i spun să facă o pomană mare-mare pentru Ghițșor. Dar mare-mare. Să facă și colivă, să dea și tot felul de mâncare, să cumpere și haine, să dea la copii de pomană; să aibă Ghițșor de toate pe lumea cealaltă, să aibă și ce să îmbrace...

Se făcu tăcere. Vedeam par'că pe „cucoana“ înduioșată, aducându-și aminte; și-mi aduceam aminte și eu.

Fusese anul trecut, tot cam pe vremea asta, când a plecat Ghițșor, fratele lui Mitruț, pe lumea cealaltă... Ce ușoară trebuie să fie pentru oamenii aceștia despărțirea de o ființă iubită! Ei îl văd acolo, într'o altă lume, aveau, așa micuț cât i-a îngăduit Dumnezeu să crească și mai mult nu. De-acu pe veci o să rămână tot atâtica, n'are să se facă mai mare, — și când s'or duce și ai lui la dânsul, are să-i întâmpine tot așa, cu mânușele întinse, ca atunci când se cerea hopa în poalele mă-sei, în brațele tată-său, sau ale lui „nenea“. Iar până atunci ăștia n'aveau decât să facă pomeni aci pe lumea asta, cu de toate de cari nu voiau ca să ducă lipsă Ghițșor acolo... Ce credință fericită, ce mângâiere, și câte pace și liniște sufletească recâștigată, ninsă blând peste durerea potolită a rănilor închise...

Și totuși, când se bolnăvisе Ghițșor, ce spaimă, câtă tremurare în casa lui Ion Olaru! Pierdută ațeră mamă-sa cu el în brațe la doctor să-l arate; și șovăind, aproape par'că la tot pasul să cadă, se întoarcea respinsă dela poartă: — „Domnul doctor nu-i acasă“, — ori: „Să vii altădată, acu n'are vreme domnul doctor...“ Alb ca varul venia dimineața Mitruț la slujbă, și toată ziua se învârtia zăpăcit, cu gândul aiurea. Nu mai scotea nici o vorbă, numai tresăria din când în când așa deodată, și când se credea neșinut în ochi se furișea peste trei grădini până la gardul lor și trăgea cu urechea, ținându-și răsuflarea... Apoi se întorcea în goană și se strecura iar, să nu-l vedem, — dar eu îi ghiceam de pe față și din ochi bătăile pâlpâitoare ale inimioarei speriate... Iar când, după o săptămână de stăruințe, Ion a putut da în sfârșit ochii cu doctorul, și când acesta drept orice mângâiere s'a răstit la dânsul: — „Așa sunteți voi, mă, — veniți acuma când nu mai pot să-i fac nimic“ — a venit la mine și morfolind hârtiuțele cu prafurile ce-i dăduse: „Imi vine să-l rup cu dinții!“ — mi-a zis... Nu, nu, — nu se despărțiseră aceștia cu inima ușoară de micuțul ce și-a luat apoi, chiar în noaptea aceea, zborul pe lumea cealaltă...

Eu nu i-am mai văzut multă vreme, căci a trebuit să plec chiar atunci, a doua sau a treia zi, fără să mai dau ochi măcar cu Mitruț. Când apoi m'am întors, anul acesta, le-am găsit toate ca mai de mult. Un copilaș mai puțin într'un sat, cine mai întreabă, cine se mai gândește la asta? Zău, par'că îmi venise într'un rând să cred că nu se mai gândiau nici părinții, că nu se mai gândia nici Mitruț...

Ion n'a rupt cu dinții pe nimenea; — a iertat, dacă n'a uitat, — și iată-l iar trecând, în felul lui, cu privirea pierdută în zare, în urma carului cu boi. Lelea Frusina plivește în grădină sau țese la războiu,

tot ca atunci, numai doar că nu mai întinde capul, din când, în când trăgând cu urechea la fereastră... Iar Mitruț e tot băiatul sprinten de odinioară, — numai că nu se mai furișează, peste trei grădini, să asculte răsete sau tânguiri ce n'au să mai răsune niciodată...

Ei, dar iată că nu l-au uitat, — iată că sunt în legătură necurmată cu cel plecat dintre dâșii; — în gândul lor, de sigur, îi vorbesc în fiecare zi; și se îngrijesc de traiul lui acolo... Iar dacă Mitruț a muncit cu atâta sârg toată vara, n'a fost de alta, decât ca în fiecare zi își făcea socoteala cât s'a mai strâns pentru Ghițisor, pentru mânărcăria lui, pentru hănișoarele lui, departe, acolo, pe lumea cealaltă...

* * *

M'am zvârcolit toată noaptea în pat, cu gândul la vorbele lui Mitruț. Cu ochii deschiși mari, vedeam prin întuneric jucând fantasmă... Uite Ghițisor, gras, rumen, bătând din palme și făcând gropițe în obraji de bucuria hainelor noi și a grăului fierț în miere... El râde vesel; nu-l aud, dar îl văd, căci nu-i așa departe ca să nu-l văd, dar ca să-l aud e prea departe...

Și totuși par'că aud ceva acuma. E o tânguire slabă, un scâncet de copil... Și tot mai sfâșietor se ridică... Iat-o! Iată arătarea...

În colț, acolo, ghemuită... Trupul i-l acopăr zdrențe, și pielea veștedă se lipește de oscioarele ieșite... O cunoști?... O, cum se tânguieste, cum țipă... Copila ta pierdută cu ani și ani în urmă...

Ai alergat tu, nebun, cu ea în brațe, atunci, în miez de noapte, să cauți scăpare, alinare chinurilor înfipte cu mii de gniare în inimioara plăpândă?... Ai îmbiat tu jertfă cerului sau iadului, sângele tău propriu, propria ta viață căzută în destrămare, pentru scăparea acestela ce se încorda să răsbiască și cădea răpusă în ger nenele ei?... Ce-ai făcut tu pentru copilul acesta, sânge din sângele tău, ce-ai făcut pentru el în lumea cealaltă?...

Ochii plânș; nu te privesc în față, — ei nu te cunosc; înstrăinat-te-ai de dâșii, — ruptă e de-apururi legătura ce v'a ținut un țî o clipă... Răsună vaerul și el se îndreaptă spre toți, spre lumea întreagă, spre cerul de sus și spre pământul de jos: — Uite ce-au făcut din mine, uite cum m'au lăsat, cum și-au întors fața dela mine și m'au părăsit...

Ea este, ea... Și nici Ghițisor nu mai râde acuma, ci se uită cu ochii speriați la arătarea aceasta... Ea n'are pe nimeni care să îngrijască de dansa pe lumea cealaltă? Și ochii lui Ghițisor se umplu de milă...

Mitruț, dă-mi banii ce ți-am dat, dă-mi-i înapoi! — Ori mai bine na, na-i și pe ceștialați, ia-i pe toți, ia tot ce am, — tot, tot; — lasă-mi numai sufletul, și dă-mi într'însul credința ta!...

Tu îți închipui că eu sunt un domn mare, un domn bogat... Sărac sunt, Mitruț, mai sărac decât cerșetorul care întinde mâna la

toate ușile și pe care toți îl gonesc... Unde voiu întinde eu mâna mea ca să-mi dea cu ce să împodobesc frumusețea sufletului deslipit de mine?... Cu ce se cumpără aceasta, Mitruț? — Nu cu trei-sute de lei se cumpără, cum crezi tu. Se cumpără cu ceea ce ție ți-a rămas în sufletul tău din amăgirile cele bune, — și din care eu nu mai am nimic, căci venit-au amăgirile cele rele și le-au spulberat...

Bucură-te, Mitruț, de bogăția sufletului tău sărac — și lăsa-mă pe mine să plâng pe sărăcia bogăției mele...

ION GORUN

Recolta financiară în Ardeal

Paginile publicațiilor zilnice și periodice sunt ocupate, dela o vreme încoace, cu bilanțurile tuturor întreprinderilor comerciale și industriale, gătite într'o toaletă de ultima modă: arătând la rubrica beneficiului net o sumă egală cu una a treia parte din capitalul social, uneori chiar mai mult. Cetind aceste cifre, fericiții posesori ai capitalului tresaltă de bucurie, iar noi ceștialți, suntem nevoiți să încreștăm câteva amare reflexiuni cu ocazia acestei bogate recolte din dricul iernii.

Beneficiile abundente din bilanțurile comerciale și industriale nu ne surprind cătuși de puțin! Ele sunt rezultatul firesc al unui program întreg de guvernare. Tenacitatea guvernamentală, combinată cu forța capitalului trebuiau să ajungă la acest succes. În cea mai cumplită iarnă a vieții noastre economice — privită, bineînțeles, din punct de vedere național — capitalul comercial și industrial seceră cea mai îmbelșugată recoltă.

Până la un punct, totul e bine și conform cu principiile teoretice ale științelor politice, și, consecvent obiceiurilor noastre naționale, cu aceasta se epuizează și programul nostru de guvernare. Dar recolta aceasta financiară mai are și o altă latură, nevăzută de spectatorii distanțați, care prin cruda ei nuditate, toarnă și o leacă de amărăciune în grămada de tantieme a capitaliștilor români pe de-o parte și mărește în acelaș timp descurajarea acelor cari, nici toamna, anotimpul indicat de natură nu putem culege roade potrivit energiilor noastre, cheltuite în alt chip decât speculativ.

Revenim la ideia noastră, emanciparea economică a elementului românesc din noile provincii, care nu se împărtășește de nici-una din aceste două recolte. Cea naturală, în orice măsură s'ar revărsa darurile cerești, în urma unei politici greșite sau vinovate, nu cunoaște cu ocazia valorificării trudei românești nici un fel de plus net, drept răsplată a unei îndelungi și chinuitoare munci: dar nu are parte nici de recolta speculativă, pentru că aceasta este monopolul

altor elemente și fiindcă îi lipsește ocrotirea atât de mult simțită a statului român.

Dările de seamă ale băncilor din Ardeal, cari însoțesc cu rezerva confidenței frumosul bilanț dela sfârșit de an, vin să confirme întru toate constatările noastre anterioare, în care afirmam că, mișcarea economică în cadrele actualelor principii măresc tot expansiunea factorilor economici de ieri. Numeroasele sucursale ale băncilor de pretutindeni — venite în mijlocul nostru cu lozinca acestei emancipări — după câțiva ani de activitate raportează centralelor cu o adâncă îngrijorare, că nu-și văd din punct de vedere românesc rostul în aceste părți. În timpul expirat — constată cu adâncă durere sucursala celei mai mari bănci românești din țară — ele nu au făcut alta decât să finanțeze comerțul și industria străină, fără să poată determina un alt curs al lucrurilor, mai adaptat intereselor noastre naționale și rămânând în acelaș timp și în totală izolare față de elementul românesc de aici.

Eșecul cuprins în aceste triste rapoarte le-am prevăzut atunci când am combătut sistemul penetrațiunii capitalului românesc prin sucursale independente. Nu era greu de prevăzut că, în felul acesta se va satisface numai principiul de rentabilitate a capitalului — rentabilitate temporară — dar nu va rezulta nici o repercusiune în bine de ordin național și social asupra elementului românesc, încolțit de dinții ascuțiți ai tuturor mizeriilor din trecut și de acum. Concluziunea noastră era, că penetrațiunea capitalului e necesară, dar nu în baza unei emancipări „de nobis sine nobis”. Organizând și fortificând modestele noastre înjghebări economice și chiar creiând altele noi, preconizam o rețea economică unitară, ale cărei rădăcini să se împlănte adânc în solul românesc de pretutindeni, angajând în această acțiune pe toți fiii neamului, sufletește și materialicește. Ca încoronare a acestor efortări visam și despre un concurs efectiv al statului român, cel puțin în măsură egală, dacă nu mai mare decât acela al regimului apus care a creiat teribilul dezechilibru economic de azi.

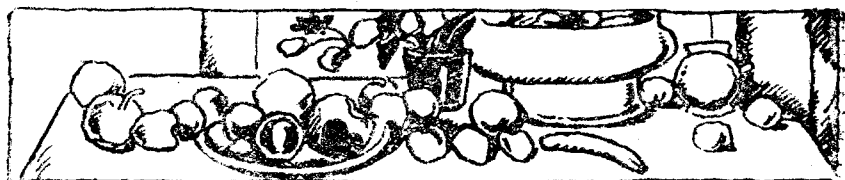
Acest vast program de emancipare a noastră și a consolidării stăpânirii românești în aceste părți, capitalul național a crezut că-l va putea îndeplini prin o simplă descentralizare a sa, trecând cu vederea elementele locale de ordin național și social. Cei câțiva ani de viață liberă națională s'au însărcinat să infirme această concepție. Sucursalele independente ale băncilor centrale din București, Sibiu și Cluj, constată unanim, că așezarea lor juridică și economică nu este conformă cu necesitățile localității unde s'au deplasat. În această situație ele au fost nevoite să ia legătura cu factorii economici nedoriți și incomozi, înstrăinându-se pas cu pas și cu zi cu zi și de misiunea lor și de elementul românesc localnic. Acesta, redus în lupta economică exclusiv la forțele sale, este prea slab pentru a se valida printr'o acțiune proprie, dar, în acelaș timp, în speranța unor zile mai prielnice, se ferește de a susține și consolida interese economice străine de ale lui.

Acesta este bilanțul național al recoltei financiare din acest an,

care se desprinde din rapoartele confidențiale ce s'au trimis marilor noastre instituțiuni bancare. Cum vedem, se încheie cu cea mai grozavă deziluzie; este o eșuare completă a unor stoftări de mai mulți ani. Și lucrurile nu se vor opri aici. Trecând criza financiară actuală, capitalul românesc descentralizat va fi abandonat și de comerțul și industria străină și atunci inutilitatea lui va fi desăvârșită. Și până acum, sursălele marilor bănci cari împănază Transilvania, arată o tendință de a se transforma într'un fel de oficii poștaie, asemnând bani în diferitele părți ale țării. Dar va trece și criza poștei și atunci se vor suprima și aceste operațiuni. Nu e departe vremea, când capitalul descentralizat, în loc de acaparare a vieții economice va fi nevoit să se restrângă tot mai mult la teritoriul cu care are reale legături, iar factorii guvernării vor trebui să chibzuiască asupra unor noi mijloace de luptă, începând marea operă a emancipării noastre dela capăt.

Aceste noi mijloace nu sunt greu de găsit de vreme ce suntem lămuriți cu principiile. Ca și în viața politică, opinia publică, cu toate legăturile de sânge ce are român cu român, nu se mai mulțumește cu simpla descentralizare. Mai ales când e vorba de interese materiale, fiecare județ și fiecare oraș reclamă înjghebarea unor instituțiuni proprii și o autoadministrare a acestora, prin oamenii săi și în folosul propriu. Orice altă concepție va trebui să cadă în fața acestui elementar principiu. De aci credem că ar trebui să pornească orice guvernare conștientă și serioasă.

P. NEMOIANU

Renașterea națională a Rusiei

— Câteva reflexii asupra mișcărilor antisemite —

Vești noi ne vin de peste Nistru, aducând cu ele preludiul unor schimbări organice în viața Rusiei. O categorică mișcare antisemită a izbucnit în republica Sovietelor. Dl Iacob Rozenthal nu vrea să creadă încă o asemenea grozăvie, deci serviciul de informații al *Dimineții* s'a însărcinat să dea cuvenita desmintire pentru cetitorii din Podul Ilcoaei; realitatea nu se va putea ascunde însă multă vreme. Știrile sosite din străinătate sunt categorice. Refugiații evrei din Ucraina, o ultimă revărsare de mosafiri nepoțiți peste trupul primitoareii noastre țări, sunt o măturie dureroasă și rău mirositoare despre cele ce se petrec dincolo de hotarul nostru răsăritean.

Rusia încetează prin urmare de a mai fi visatul pământ al făgăduinței. În orașele mari, cu deosebire la Kiev și la Odessa, cașă în mijlocul populației rurale, unde exesperarea populației a luat înfățișări cu totul brutale, a început o goană nepotolită împotriva evreilor: funcționarii Sovietelor sunt gonți cu pietre, și adesea se săvârșesc cruzimi împotriva populației sărăce. Ca în toate ocaziile de acest soi, circula legende superstițioase și lozinci înflăcărâte, așa de pildă, e demnă de reținut vorba care s'a răspândit printre țărani, că Lenin a lăsat pe patul suferințelor sale, cu limbă de moarte, un singur sfat poporului rus: „Scăpați Rusia din mâna evreilor!”

Adevărul este că aproape întreaga conducere politică a republicei Sovietelor se găsește în mâinile unor aventurieri cu nume împrumutat. Într'o lungă listă a celor mai de seamă conducători ai Rusiei de astăzi, abia se strecoară câteva figuri autohtone. Incolo, întocmai ca la redacțiile gazetelor noastre din strada Sărindar, aproape toți principalii comisari ai poporului sunt nou-veniți, fără alte legături cu pământul pe care-l stăpânesc, decât visul dubios al unei Internaționale roșii. Fostul imperiu al Țarilor e guvernat de pseudonime... Kamenew, Zinoviev, Radek, Trotzki, figurile de primul plan ale dictaturei bolșevice, cu ușoara lor pojghiță de spirit rusesc prinsă pe de asupra unor impulsțiuni atavice, nu sunt, dacă-i scuturi puțin, decât: Braunstein, Apfelbaum, Rozenfeld sau Steinberg...

Haosul rusesc a suportat, fără nicio reacțiune hotărâtoare, tirania

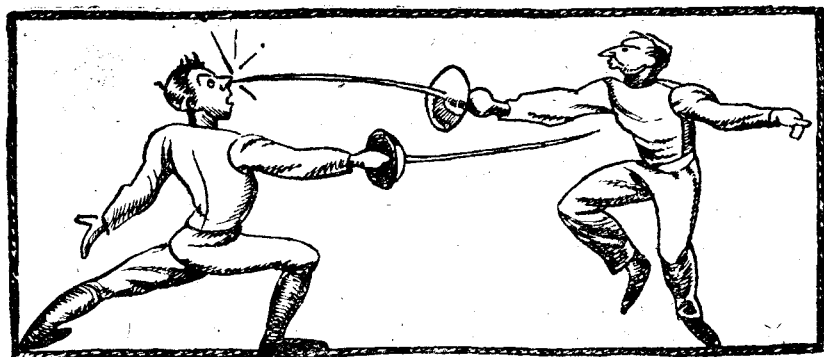
unor atei asupra unui popor de drept-credincioși. Nu numai că organizarea credinței ortodoxe nu alcătuiă o preocupare a politicii Sovietelor, dar gazeta oficială a acestora *Izvestia* mărturisea aceste scopuri: — „Trebue să conducem agitația noastră împotriva religiei tot așa de sistematic, cum am face-o în chestiunile politice, dar cu mult mai multă hotărâre“. Guvernul bolșevic, alcătuit în majoritatea lui din ne-creștini, poartă de mult un război îndârjit și neîntrerupt împotriva tuturor formelor de credință religioasă. Sute și mii de preoți au fost persecutați, închiși, asasinați. Căpeteniile comuniste aveau nevoie, pentru întărirea unei asemenea stăpâniri cosmopolite, de o înfrângere definitivă a bisericii, care să întregască atrofierea totală a *ideii naționale rusești*. Ideea aceasta n'a luat niciodată o formă cristalizată în sufletul marelui mulțimi a poporului rus. Rusia însăși era prea vastă și o noțiune precisă a granzelor nu se statornicise în gândul celor mulți, pentru ca să palpate vie și trează conștiința unei solidarități de rasă, dela Urali la marea Baltică. Naționalismul rusec, așa cum s'a înfățișat istoriei până ieri, cu tendințele sale imperialiste, a fost exclusiv opera unei oligarhii politice, lacomă, asupritoare și ambițioasă. Mujicii n'au participat niciodată, în chip conștient, la realizarea testamentului lui Petru cel Mare. Iată pentruce, regimul Sovietelor, de îndată ce și-a instalat atot-puternicia în cetățuia Kremlinului, pornind la distrugerea sângeroasă a burghezimii și slăbind singura legătură mistică a Rusului cu trecutul țării sale: biserica, — nicio primădie nu mai exista pentru principiul comunismului dela Moscova.

Sunt atât de adevărate acestea, încât stăpânii de astăzi a Rusiei au preferat să ciuntească din programul lor politic, ștergând comunizarea micilor gospodării rurale, decât să renunțe la planul de a opri pe loc desvoltarea firească a sufletului specific rusec. Mai curând dureroase concesiuni de ordin economic, — gândeau comisarii poporului dela Moscova, — decât perspectiva unei redeșteptări a hidosului naționalism, care n'ar mai tolera actuala dictatură inter-națională.

Renașterea națională a Rusiei rămâne o problemă în suspensie. Întâmplările de astăzi sunt însă, în acelaș timp, o pildă cu mult înțeles și un simptom cu prisosință îngrijitor.

Ideea națională, biruitoare pretutindeni în Europa, privită din multe părți cam chiorăș ca o manifestare a reacționarismului, își face drum până și în Rusia, străbătând șgura amestecată a rețetelor comuniste. Deocamdată, această voinică scuturare dintr'o stare de letargie ne aruncă în brațe oaspeți nedoriți de nimeni, nebuniți de spaimă și roși de vermină, un alt val antipatic de străini. E un plus de deranj în gospodăria noastră, și așa destul de neliniștită. Măine însă, redeșteptarea conștiinței populare dincolo de Nistru se va înfățișa în armura unei amenințătoare forțe de expansiune. Viitorul își trimite avertismentele sale pline de neliniște. și politica românească e silită de pe acum să-și facă socoteala cu aceste perspective.

ALEXANDRU HODOȘ

G A Z E T A R I M A T Ă

Sub pulberea uitării...

*Sătul de clientelă, de Cicio, de Maniu,
M'am pomenit aseară în parcul din Sibiu.*

*Privea'n cruntat Negoitul, muncit de gânduri grele.
Sărmanul Gheorghe Bariț stătea după zăbrele.*

*Era o lună albă ca laptele bătut.
Visa pe soclu Schiller stingher și abătut.*

*O liniște saxonă pe străzi era stăpână,
O liniște pe care puteai s'o prinzi în mână.*

*Mă strecuram, alene, pe lângă Misselbach,
(Mă aștepta Soricu la nesfârșitul șah.) —*

*Când, la o cotitură, cum îl pițtase luna,
Se ridică de-odată, în fața mea, Șaguna,*

*Cu barba răsfirată în chip de evantai; —
Severa lui figură prelung o contemplai.*

— „Ați coborât din criptă, bag seama, Excelență?”
Ii adresai cuvântul, făcând o reverență.

— „E cam răcoare iarna la mine, còlo sus,
„Pustii sunt Rășinariii și Goga e tot dus.”

— „Și-acum, cu promenada, ați cam uitat de nație!..

— „Mă iartă, vin de-aareptul dela Asociație...

„O, Doamne, ce tristețe, ce jale am oflat

„Așa lăsați peirei ce viu ați căpătat?”

(Am vrut să prind o clipă, să-l îmbinez... Zădarnic!

Era mâhnit bătrânul și se ncrunta amarnic.)

— „Mormane de dosare s'au nămolit în vraf,

„Procese verbale plutesc în nori de praș,

„Pe unde mă trudisem odată, fără pregeț,

„Teș pânza lor, paianjeni, și-i pulbere de-un degeț,

„Rod șoarecii și timpul din orice protocol.

„A fost aici, pe vremuri, un cap; azi, locu-i gol!

„Nu 'ntreb unde e munca și unde e talentul,

„Dar unde-i Secretarul și unde-i Prezidentul?”

L'am întrerupt, cu teamă, din lungul său discurs:

— „Căutăm acum un tânăr; s'a publicat concurs...

(Șaguna se lăsase pe bancă, s'odihnească)

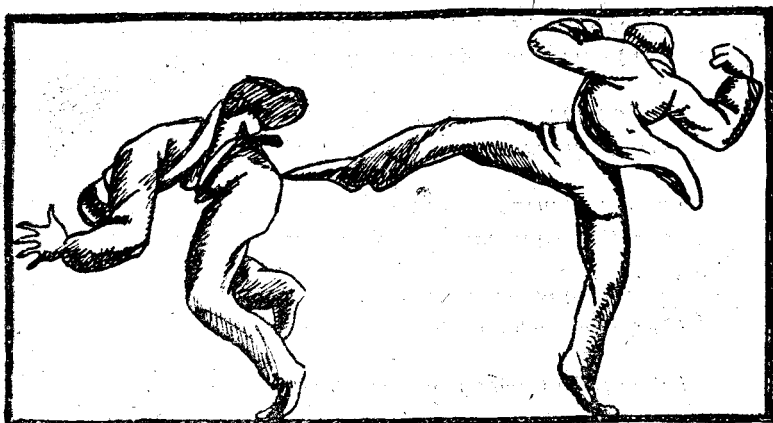
„Iar domnul Goldiș șade la Banca românească!”

Zisei. Și dintr'odată, nu știu cum s'a făcut

Andrei Mitropolitul, ușor, o dispărut...

RA: INDRANATH OPINCĂ

INSEMNĂRI

Un monument lui Eugeniu Carada. Priazând un co'țșor din cuprinsul Băncii Naționale, unde a stat decenii de-a rândul ca un adevărat duh creator, Eugeniu Carada își va avea de acum înaintea monumentul său, tocmai în inima Capitalei. E un semn de pietate, pe care generația noastră i-l datora de mult. Eugeniu Carada, geniul reprezentativ al acelei epoci eroice a liberalismului român, a întrupat de-a lungul frământății sale existențe, toate tendințele de fortificare a societății românești. Incepând cu timide încercări literare pline de bune intenții, trecând în tabăra gazetărească pe vremea lui C. A. Rosetti, a ajuns în scurtă vreme unul din colaboratorii cei mai de seamă ai lui Ion Brătianu, dacă nu chiar cel mai prețios dintre ei, sbuciumându-se din greu, deși nu totdeauna la lumina luptelor de pe arena publică, pentru închegarea grabnică a României moderne. Nu e o întâmplare că Eugeniu Carada, socotit drept legatarul universal al politicii lui Ion Brătianu, a veghiat din umbră până la moarte asupra partidului liberal, ca un Patriarh al burgheziei româ-

neșii. Că gândurile întemeietorilor acestuia nu s'au realizat, că trecutul nu se oglindește în apele prezentului, că opera de eliberare economică s'a transformat într'o tendință de acaparare financiară, acestea toate sunt adevărate, precum este de adevărat că partidul liberal a trecut hotărul misiunii lui istorice, desvoltându-se ca o organizație politică pur bancară. Ideologia s'a anchilozat, solidaritatea s'a prefăcut în sectarism, plutocrația de astăzi numai sprijinește cu aceeași mână largă mișcările pentru ridicarea sufletească a națiunii. Memoria lui Eugeniu Carada nu poate fi făcută însă răspunzătoare de această deviație. Marele om de realizări financiare a înțeles cu prisosință și datorii sufletești. Sprijinul pe care l'a dat, în această privință, instituțiilor politice din Ardeal, rămâne ca o pildă a chipului în care se urzea în gândul său întărirea societății românești de mijloc, înțelegătoare a tuturor nevoilor naționale. Eugeniu Carada a murit aproape sărac. Epigonii, cari purced dela ei și cari îl admiră, nu l'au înțeles și nu l'au imitat. Pilda vieții lui

ne apare cu atât mai prețioasă, și cu atât mai simbolică se ridică piatra de amintire ridicată în colțul străzii Lip-scani, unde mișună acum atâți noul-sosiți.

Alegerea dela Caracal. Pe un drum de mult cunoscut, dl. Octavian Goga merge să candideze la Caracal, unde se vor face în cursul luni Martie alegeri parțiale pentru Cameră. Iată un eveniment electoral, care nu e pe placul dlui Albert Honigman. Deci, întreaga provizie de finețe talmudică acumulată în redacția *Luptei*, a fost turnată în călimările pricepuților șleimzoni politici, cu scopul de a împiedica o mare nenorocire: intrarea în Parlament a directorului *Țării Noastre*. Sototeala de-acasă a ireductibililor noștri adversari se prezintă foarte limpede: Se va alege dl Octavian Goga? Succesul va fi... al guvernului, care, într'un acces de inexplicabilă mărinimie, s'a pomenit dintr'odată susținătorul partidului poporului. Nu va candida dl Octavian Goga? Motivul va fi... teama de popularitatea partidului național, intrucât, toată lumea știe, nu există în tot județul Romanați un fruntaș mai iubit și mai respectat ca dl Iuliu Maniu dela Bădăcini.

Din întâmplare, lucrurile stau altfel. Legăturile dlui Octavian Goga cu Caracalul sunt ceva mai vechi decât supărările dlui Albert Honigman sau decât recente cunoștiințe geografice ale dlui Iuliu Maniu. Pe vremea când miosul patron al *Luptei* nu privea problema națională decât în funcțiune de cursul rublei, iar venerabilul președinte al partidului național se pregătea să se înscrie ca june voluntar în artileria austriacă, dl Octavian Goga s'a înfățișat alegătorilor dela marginea Dunărei ca un simbol viu al dorințelor Ardealului, care își aștepta desrobitorii. Zilele de-atunci n'au fost

date uitării, și partidul poporului din Romanați a consfințit acelaș gând care a dus la întregirea hotarelor noastre, proclamând pe candidatul din Ianuarie 1916 ca președinte de onoare a organizației sale. Alegerea dela Caracal are și astăzi tâlcul ei. Este semnul desăvârșitei solidarități naționale, care stă la baza programului nostru de luptă, și este o dovadă despre incomparabila unitate, care imprimă partidului poporului aceeaș forță, dela izvoarele Crișurilor până la revărsarea Oltului...

În această largă desfășurare de energii active își plasează dl Albert Honigman mica sa intrigă și dl Iuliu Maniu marile sale adversități. Rezultatele, le veți aprecia

Colecta pentru studenți. Popularul ziar *Universul*, a cărei atitudine românească (ori care ar fi preferințele sale în fața partidelor dela noi) se deosebește atât de mult de aceea a așa zisei prese independente din Capitală, a deschis deunăzi în coloanele sale o listă de subscripție pentru ajutorarea studenților lipsiți de mijloace. Ecoul stărnit de această inițiativă merită să fie relevant. Sumele trimise din toate unghiurile țării au atins în scurtă vreme aproape o jumătate de milion lei și, nu mai incupe indoială, ele vor crește luna viitoare până la un milion. Acest rezultat, obținut numai în urma apelului unei singure gazete, dovedește o înțelegere a frământărilor sufletești din sânul universitarilor noștri și o netăgăduită simpatie față de suferințele lor. Dar, acesta este numai un simptom și numai o îndrumare. Inițiativa particulară, ori cât de spontană s'ar înfățișa și oricât de mulțumitoare roade ar oferi, nu poate înlocui, — și nici nu se cade să înlocuiască, — datoria statului însuș. Acesta va trebui să priceapă porunca

vremei, sprijinind cu puterile lui, care sunt ale noastre, avântul lacom spre lumină al nouilor generații, prea sărace pentru a învinge prin propriile lor mijloace greutatea care îi stău împotriva.

Fundația Principele Carol. Printre puținele realizări rodnice care s'au ivit pe tărâmul propagandei sufletești în România întregită, *Fundația Principele Carol* apare ca o frumoasă nădejde pentru viitor. Statul jertfește puțin, și organele lui nu îndeplinesc totdeauna un rol fericit. Societățile culturale în marea lor majoritate tânjesc în irosire și în interminabile ezitări. Bine înzestrat, încredințat în mâini tere, și mai ales dornic de acțiune, așezământul care poartă numele principiarului ei întemeietor și-a organizat sectoarele de activitate, utilizând mijloace pricepute și variate. Zilele acestea, *Fundația Principele Carol* și-a instalat la București o vastă tipografie, cu noi mașini rotative, cu numeroase mașini plane și cu o bogată capacitate de lucru, care va răspândi în scurtă vreme în toate unghiurile țării și în toate straturile sociale bună hrană pentru minte și caldă încurajare pentru inimi.

Principele Carol, cu o generoasă și ascuțită pătrundere a timpului său, s'a gândit să-și lege numele, de pe acum, de o întinsă străfurare pentru ridicarea nivelului nostru cultural. Pricepuții săi colaboratori vor avea sarcina să treacă în lumea faptelor aceste minunate intenții.

Acuzări anonime. Sunt șase săptămâni de când a început să apară la București publicația de ocazie a dlui Iacob Rozenthal, botezată prin tăiere tipografică împrejur: *Cuvântul Liber*, și de când băieții de serviciu dela *Adevărul*, cari o scriu dintr'o bruscă și împetușă convingere europenească,

s'au angajat să îndeplinească funcțiunea de canal de scurgere a unei serii de mici infamii născocite pe seama redactorilor *Țării Noastre*. Deocamdată, atacurile n'au depășit eroismul anonimului. Din mulțimea de articole și cronici ale *Cuvântului Liber* numai acele cari conțin afirmațiuni injurioase la adresa noastră au rămas, în mod programatic, neiscălite. E dovedă cea mai bună, că „șabăsgoimii” cu pricina, nici nu-și iau răspunderea minciunilor multiplicare în teascurile străzei Sărindar, nici nu năzuiesc la ambiția unui răspuns din partea unor oameni cari au avut totdeauna curajul numelui lor nepătat și neimprumutat.

Cerem deci, nemiloșilor polemisti dela *Cuvântul Liber* să se dea pe față și să-și iscălească de-aici înainte măcar notițele calomniatoare. Zău, domnilor, dați-ne măcar o mică indicație, să zicem: numărul de ordine, pe care-l purta la ocnă autorul usturătoarelor răutăți îndreptate asupra-ne. Cel puțin atât!...

Greva lui Marcel. Mare emoție a fost, două luni de-arândul, în redacțiile gazetelor din strada Sărindar, din pricina suferințelor îndurate de inginerul Marcel Pauker, în scurta sa carieră de locatar al fortului dela Jilava. Tânărul Marcel, care e fiul unuia din milionarii presei de pe strada Sărindar, cunoscutul domn Simon Pauker dela *Argus*, își poate permite luxul de a fi comunist din convingere, după ce s'au consolidat în familie toate binefacerile odiosului capitalism. Dar, tovarășul Pauker fiind în acelaș timp un erou, și pentrucă-l ademenea gloria primarului din Coork, tot a treia zi declara o grevă a foamei, care ținea tocmai până la masa următoare. De aici, țipete la *Adevărul*, leșinuri la *Presa*, și istericale la *Cu-*

vântul liber. Face grevă Marcel, numai mănâncă Marcel, se prăpădește Marcel!

Comedia s'a terminat acum. Marcel e liber, dejeunează copios, nu i s'a stricat stomacul, și e tot comunist. Gălăgia a amuțit. În schimb, nimeni nu s'a emoționat și nici-un umanitarist n'a suflăt o vorbă în favoarea studenților cari stau închiși de trei luni, nejuducați. Simpatia dlui Iacob Rozenthal nu merge decât până la sfârșitul căei Văcărești, și închisoarea care poartă acest nume e ceva mai departe.

Neguțatorul din Veneția. Tragi-comedia lui Shakespeare, — jumătatea de dramă cum îi zicea Taine, — s'a reprezentat simultan la Cluj și la București, pe scena celor două Teatre naționale. Interpretarea, afară de unele excepții, a fost mulțumitoare și aici și dincolo. Reprezentanții lui *Sylock* au dat prilej însă la manifestarea a două talente de regizor. Dl Soare Z. Soare e un nume nou, care încearcă să realizeze lucruri interesante de ansamblu fastuos și plin de mișcare. Dl Gogu Mihăescu, directorul de scenă al Teatrului național din Cluj, reușește să înjghebeze lucruri minunate de pitoresc și autenticitate, cu mijloace mai mult decât modeste. E un triumf, și acesta, asupra sărăciei însăși.

Manifestații de ură. Una din epavele șovinismului maghiar, agresiv și intolerant, și-a făcut deunăzi o scurtă apariție la tribuna Camerei, în fața sa acolo de deputatul Iosif Șandor. Pentru unii ședința aceasta, cu inutilul scandal care a urmat, a fost o ședință penibilă. Pentru alții, profund ridicolă: dl Iosif Șandor privea satisfăcut, cum foarte puțin interesanta sa persoană fusese punctul de plecare al unui violent conflict între două tabere politice românești.

Ziarul *Indrumarea*, al dlui C. Arge-

toianu, găsește însă prilejul să plaseze o insinuare gratuită, afirmând că dl Iosif Șandor e unul dintre semnatarii „pactului“ dela Ciucea. E de ajuns, credem, să spunem că pe d. Iosif Șandor nu-l cunoaștem, și n'am stat de vorbă cu el, niciodată. Dar, dacă *Indrumarea* vrea o răfuială amănunțită, o primim bucurosi. N'am rămas nimănui dator cu un răspuns.

Răsfoind revistele... În revista *Crucea*, care apare la București sub conducerea preoților Const. Dincescu și D. Popescu-Moșoaia, acesta din urmă se ocupă, cu oarecare sinceritate, de „Cazul dela biserica Cuibul cu barză.“ Dl Popescu-Moșoaia, care este un bun cunoscător al problemei bisericești, după ce reproduce un pasagiu din articolul dlui Octavian Goga despre „răsvrătirea“ părintelui Tudor Popescu, conchide astfel, foarte înțelepțeste: „Persecuțiunea și constrângerea sunt, în materie religioasă, ceace sunt petrolul și untdelemnul pentru foc.“ Altminteri, dl Popescu-Moșoaia recunoaște „dezordinea și neorânduiala“ din biserica noastră ortodoxă și justifică întrebările cari năvălesc în conștiința credincioșilor, cu privire la rostul conducătorilor lui duhovnicești.

— *Arhivele Olteniei*, Anul III, Nr. 11, o interesantă publicație regională, din care reținem traducerea dlui Gh. Bogdan-Duică: „Craiova de odinioară, după călători străini,“ un extras din cartea lui E. von Gauting, publicată în 1839 la Stuttgart, și o pitorească notă a dlui I. Bulat despre vechile foi de zestre oltenesti.

Cărți noi. Au apărut și am primit la redacție următoarele cărți: *Sofia Svetsin*, viața și scrierile sale, de M. Theodorian Carada, prețul 8 lei.

— *Actualități agrare* de Ion Luca Ciomac, inspector agronom, tipografia Hațiegan, Făgăraș.